

Alyamama Matuwes skolbuss i Damaskus åkte rakt igenom korselden. Mohamed Saids skola i Mogadishu träffades av en raket. Nu har de fått en ny chans i Göteborg. Pedagogiska magasinet har följt dem under deras första år.

TEXT Carl-Magnus Höglund BILD Erik Abel

ETT ÅR I SVENSK SKOLA

Första året i Sverige har varit bra, tycker Mohamed, trots att han fortfarande väntar på uppehållstillstånd.

ALYAMAMA, APRIL 2016

– Hej. Jag heter Bianca och jobbar här på Introduktionsenheten. Det är här man börjar när man börjar skolan i Sverige.

Alyamama Matuwe tittar spánt på sin blivande lärare. Alyamama är 14 år, har varit i Sverige i sex veckor och ska äntligen få börja skolan. Det är nästan ett och ett halvt år sedan sist. Det är lång tid för en tonåring.

Hennes pappa och storasyster har följt med till inskrivningssamtalet. De sitter på ena sidan av ett långt bord i ett grupprum på andra våningen i en av de baracker som utgör Introduktionsenheten i Östra Göteborg.

Bianca Danial förklarar på arabiska att de på Introduktionsenheten främst undervisar i svenska och matte, att det är viktigt att hålla tiderna och att de äter lunch på intilliggande Bergsjöskolan.

– Du kan få börja här på måndag. Ska det bli spännande? Gillar du skolan?

– Ja, säger Alyamama och ler för första gången under mötet.

I den tystnad som uppstår lutar sig pappa Nabil fram, tar av sig glasögonen och lägger dem på bordet. Han frågar vilken årskurs Alyamama ska

börja i, och påpekar att hon gick i sjunde klass i Syrien.

– I Sverige tittar vi mest på ålder. Men vi kommer att göra en kartläggning här på introduktionsskolan. Allt detta tar vi med oss när vi bestämmer vilken årskurs hon ska börja i, säger Bianca.

Syftet med Introduktionsenheten är just att genomföra en kartläggning, och under det här första välkomstsamtalet får Alyamama också berätta hur många år hon har gått i skolan, vilka ämnen hon har läst och på vilket sätt undervisningen har gått till. Senare görs även kartläggningar i litteracitet och numeracitet.

När stämningen har blivit mer förtrolig öppnar Alyamama upp. Hon berättar att allt är nytt för henne och att det är länge sedan hon gick i skola.

– Det är därför jag är lite orolig att börja. Det var så länge sedan.

Vad vill du jobba med i framtiden, frågar Bianca.

– Jag vill bli advokat. Jag tycker det är spännande med rätt och fel, och jag

vill stå längst fram i domstolen och tala.

Alyamama var tio år när kriget i Syrien inleddes. Familjen tvingades först flytta till en lugnare stadsdel i hemstaden Damaskus. Det dröjde dock inte länge förrän oroligheterna kom i kapp dem där också.

– En dag när jag åkte skolbuss kom det skott från båda sidor. Jag hörde skott hela tiden. Ett av dem gick in i bussen så alla la sig på golvet.

Hon hade redan tvingats byta från en privatskola med bra kvalitet på undervisningen till en stor och överfull statlig skola. Nu var det alltmer sällan hon alls kunde åka till skolan. Två av hennes syskon hade flytt till Sverige två år tidigare och hösten 2014 åkte Alyamama och hennes föräldrar till Turkiet för att därifrån söka asyl med anknytning till Sverige.

– Vi bodde i Turkiet i ett och ett halvt år. Jag vet inte varför vi väntade så länge. Men jag var arg. Det var långtråkigt. Jag gick inte i någon skola.

Efter helgen kommer Alyamama till sin första skoldag klädd i klackskor, sjal

Efter ett och ett halvt år utan skola är Alyamama lite spänd för hur det ska gå att börja igen.

och solglasögon. I likhet med tonåringar över hela världen gillar hon mode. Hon sätter sig i en ledig bänk längst bak i klassrummet.

För att välkomna den nya eleven på ett bra sätt inleds dagen med en lärkänna-övning. Eleverna står två och två mitt emot varandra. Uppgiften är att rita av den andres ansikte och sedan fråga efter namn, ålder och var du kommer ifrån. Alyamama hamnar mitt emot en 15-årig kille från Somalia.

Sedan arbetar de vidare med att sätta svenska ord på kroppsdelar och Alyamama får hjälp av andra i klassen som pratar arabiska. När det blir rast vill de dra med henne ut. Det verkar inte bli svårt att få nya kompisar och efteråt är Alyamama lättad och glad.

– Jag trodde inte alls det skulle vara så här. Det var mycket lättare än vad jag trodde. Det var jättelätt.

MOHAMED, MAJ 2016

I Bergsjöskolans matsal sitter Mohamed Said tillsammans med nya kompisen Habib Khalif, som började samma dag på Introduktionsenheten för en dryg vecka sedan, och läraren Sofia Jammeh Svensson. De förklarar för varandra vad tallrik, glas, kniv och gaffel heter på somaliska, arabiska och svenska. I det nya landet är varje ögonblick en lärandesituation.

– Jag lär mig nya ord varje dag. Jag kollar på internet också, kurser i svenska på Youtube. Det är bra i Sverige, men väldigt kallt, säger Mohamed och skrattar.

Han är från Somalia och flydde när terrorgruppen al-Shabaab hotade hans familj. Hans pappa försvann spårlöst, mamma åkte till släktingar i Uganda och han själv tog hjälp av människosmugglare för att flyga till Turkiet. Där fortsatte resan till Grekland och sedan vidare via Makedonien, Serbien, Ungern, Österrike, Tyskland, Danmark och Malmö.

– Resan över havet till Grekland var

»Jag visste att jag hade en kusin i Sverige. Jag visste ingenting annat.« Mohamed Said

det värsta. Vi åkte i en sådan där gummibåt man pumpar upp med luft. Båten före oss sjönk. Många dog.

När han till slut kom till Sverige hade han endast kläderna han stod i och 200 euro.

– Jag visste att jag hade en kusin i Sverige. Min mamma gav mig telefonnumret till henne. Jag visste ingenting annat.

Nu har han bott i knappt två månader hemma hos den äldre kusinen som

kom till Sverige i början av 1990-talet och bor med sin man och tre barn i Bergsjön.

– Vi pratar svenska hemma ibland. Jag lyssnar och hör ord, de hjälper mig att förstå. Jag lär mig språket av dem.

Mohamed gick åtta år i en privatskola i Somalia. Skillnaderna mellan somalisk och svensk skola är dock stora.

– Det var 50 eller 60 elever i varje klass. Läraren skrev på svarta tavlan och vi kopierade det i våra skolböcker. Läraren kunde inte undervisa alla. Här i Sverige är det annorlunda. Här får man hjälp.

I Somalia hörde det också till vardagen att skolan stängde på grund av stridigheter. Mohamed har levt i krig hela sitt liv. En gång träffades skolan av en raket. Mohamed tror det var av misstag, men konsekvenserna var förödande.

– Det var på eftermiddagen. De som var kvar dog. Det gick inte att känna igen deras kroppar. De låg splittrade överallt.

ALYAMAMA, JUNI 2016

I sommarvärmen målar eleverna med kriter på asfalten: ”I love Sofia”, ”I love Bianca” och ”Klass B2 är best”. När Sofia Jammeh Svensson påpekar att det ska vara ”bäst” skrattar alla och killen som skrivit det skyndar sig fram och suddar med handen.

Stämningen på Introduktionsenheten är hjärtlig och trygg. Det går ett femtiotal nyanlända elever från världens alla hörn på enheten, och för att kunna möta dem är elevhälsan förstärkt och det finns många språk representerade i personalgruppen. Dessutom är de experter på mottagande och kartläggning. En del av lärarna har arbetat här i sex år och specialiserat sig på det.

Alyamama har snabbt knutit an till modersmålläraren Bianca Danial. Hon är också från Syrien och jobbade som lärare innan kriget bröt ut. På kort tid

I en låda under sängen har Alyamama alla sina ägodelar.

har hon lärt sig svenska och är en stor tillgång för Introduktionsenheten eftersom hon förstår de syriska elevernas skolbakgrund. När Alyamama i dag genomför sin kartläggning i litteracitet är hon med och översätter. Kartläggningen handlar om läsförståelse och görs på elevens bästa språk.

– Jag tycker om den här skolan. Eleverna får komma till lärarna och prata med dem. Allt är bra här. Men det är svårt med matte, jag har alltid haft svårt för matte, säger Alyamama och skrattar.

Ett par timmar senare följer vi med henne hem. Hela familjen bor i storasystemens trerumslägenhet. Föräldrarna sover i vardagsrummet och Alyamama

delar rum med sin lillebror. Under sängen har hon en låda med de få saker hon fick med sig från Syrien. Bland dem ett par poesiböcker och två romaner av Fjodor Dostojevskij i arabisk översättning.

– Jag tycker om att läsa. Jag skriver också. Sagor och poesi.

ALYAMAMA, SEPTEMBER 2016

Ett par veckor efter sommarlovet ska Alyamama börja på Utmarksskolan. Det är hennes första ”riktiga” skola.

Dagen inleds dock med dubbla missförstånd. Först blir allt försenat. Alyamama och hennes pappa Nabil trodde nämligen att de skulle träffas på Intro-

Alyamamas pappa vill träffa rektorn för att försöka få till ett skolbyte så att Alyamama ska få närmare hem.

Det första Alyamama får göra i sin nya klass är att gå fram till tavlan och skriva sitt namn.

»När jag kommer ihåg saker och tänker på Syrien kan jag inte fokusera.« Alyamama Matuwe

duktionsenheten på den utsatta tiden halv nio, och när de väl kommer till Utmarksskolan vill Nabil prata med rektorn i stället för att ha inskrivningsamtal eftersom familjen flyttat till en större lägenhet på Hisingen på andra sidan stan och vill att Alyamama ska byta skola. Han får dock beskedet att det inte går att ordna, i så fall måste han själv söka en plats på en annan skola.

Till sist inleds inskrivningssamtalen. Alyamama och Nabil, och två medföljande pedagoger från Introduktionsenheten, välkomnas in till ett klassrum där sju nya lärare sitter uppradade runt en långbänk.

– Det är första gången vi är så många vuxna på ett inskrivningssamtal. Men vi tycker det är bra att alla lärare får

träffa dig, säger en av lärarna på Utmarksskolan.

Medan de presenterar sig fingrar Alyamama nervöst på sina solglasögon och svarar kortfattat på standardfrågorna om var hon bor, om hon lärt sig någon svenska än och om hon gillar skolan. Redan innan välkommandet är slut bestämmer de att hon tills vidare ska gå heltid i en förberedelseklass.

– Du kommer att tycka det är svårt i början. Men du kommer att lära dig snabbt. I gruppen finns det några andra elever som pratar arabiska. De kommer säkert att hjälpa dig, säger hennes nya lärare Andreas Callersten.

En stund senare är Alyamama på plats i förberedelsegruppen. De är två nya i klassen i dag. Det är Alyamama och en kille från Somalia. De får skriva

sina namn på tavlan och presentera sig. Mycket mer hinner de inte.

– Ni som är nya kan få gå hem efter den här lektionen. Imorgon klockan 9.20 är vi här igen, säger Andreas.

Under hösten får Alyamama en allt högre frånvaro. Det har inte blivit som hon tänkt sig. Hon saknar tryggheten på Introduktionsenheten, de kompisar hon fick där och läraren Bianca som hon knöt an till.

– Jag såg fram emot att börja på Utmarksskolan. Men jag kunde inte ta till mig undervisningen. Det var svårt med svenskan och det var så långt att åka varje dag, säger hon senare.

Dessutom påverkar minnena från Syrien henne.

– När jag kommer ihåg saker och tänker på Syrien kan jag inte fokusera. Speciellt när jag minns att jag var jätteglad när jag bodde i Syrien. Nu är det inte samma.

Familjen söker en plats på en skola närmare den nya lägenheten och strax innan jul får de beskedet att Alyamama får börja på Kärraskolan i Norra Hisingen efter jullovet.

Mohamed får hjälp med läxan av sitt kusinbarn Idris Mohamed som är 18 år och går sista året på gymnasiet.

MOHAMED, NOVEMBER 2016

För Mohamed har det gått bättre. Han är ett år äldre och fick börja på Språkintroduktion, ett introduktionsprogram som är förberedande för gymnasiestudier, direkt efter sommarlovet. Men han har också lång resväg. På grund av det stora antalet nyanlända elever har Göteborgs Stad nämligen öppnat en ny skola med enbart klasser i Språkintroduktion vid det gamla säteriet Stora Holm i Säve.

Trots att skolan inte börjar förrän 8.40 gör sig Mohamed i ordning för att gå hemifrån vid sjutiden på morgonen. Lägenheten ligger på fjärde våningen i ett av höghusen vid Rymdtorget i Bergsjön. Mohamed delar rum med sitt kusinbarn Idris och på nattduksbordet vid våningssängen ligger *Jag är Zlatan* av David Lagercrantz.

– Jag läser den. Jag är intresserad. Den är svår. Det finns ord jag inte förstår. Men då frågar jag Idris, säger Mohamed.

Idris skrattar och intygar att det är

sant. Han går sista året på gymnasiet, ska söka in till Chalmers nästa år och peppar Mohamed att plugga.

När vi kommer fram till Stora Holm en och en halv timme senare är det bara fyra elever på plats i tid. Läraren Merja Abrahamsson säger att det är vanligt med sen ankomst. Hon tror att det beror både på avståndet till skolan, men också att alltför många elever har fått avslag på asylansökan eller sin ålder uppskriven. För många elever har framtidshopp ersatts av desperation, och det märks tydligt på motivationen.

Medan eleverna droppar in en efter en diskuterar klassen en film de såg dagen innan. I klassen går det elever från Somalia, Thailand, Jemen, Irak och Afghanistan. Alla är killar. När tillräckligt många är på plats fortsätter de att arbeta med att lära sig ordklassen adjektiv. Eleverna får identifiera adjektiv i löpande text och träna på att böja dem.

Det är tydligt att Mohameds svenska har utvecklats snabbt.

– Du kom hit i mars. Nu är det november och vi pratar svenska med varandra. Det är fantastiskt, säger Merja Abrahamsson.

På rasten stannar de flesta kvar i klassrummet. Mohamed och några andra killar från Somalia tar fram Othello och använder spelplanen och brickorna för att spela ett somaliskt brädspel. Han berättar att han har fått flera kompisar. På fritiden spelar han i fotbollslaget Cruz Azul där många nyanlända fått plats eller hänger på biblioteket i Bergsjön. Dessutom har han haft en sommarpraktik som vaktmästare på en idrottsplats.

– Det var bra. Jag snickrade och målade. Vi fick göra ett staket och målade omklädningsrummen.

MOHAMED, FEBRUARI 2017

Efter en termin på Stora Holm har Mohamed fått byta till en skola närmare stan, Lundby Språkintroduktion. Flera av hans klasskamrater och även en del lärare har flyttat med. Det är

både en fysisk flytt och en flytt till nästa nivå inom Språkintroduktion.

– Det är mycket bättre nu. Vi har fler ämnen och kommer att få betyg, säger Mohamed.

Hans målsättning är att få betyg i tillräckligt många ämnen för att komma in på ett nationellt program på gymnasiet. Helst vill han läsa ekonomi eller natur.

Dagens första lektion är religionskunskap. Det handlar om kristendomen. Det är den största religionen i Sverige, säger läraren, och eleverna får lära sig om olika högtider, dop, konfirmation och så vidare. Det märks att de tio killar som är på plats tycker det är intressant och vill diskutera. Men språket är fortfarande ett hinder.

– När man vill förklara något för en lärare är det svårt på grund av att man har ett för litet ordförråd. Det gör det svårt, säger Mohamed efteråt.

Det är nu nästan exakt ett år sedan han kom till Sverige.

– Det har varit ett bra år. Jag har lärt mig mycket, jag har träffat nya människor och fått en bild av hur landet är.

Däremot har han inte träffat några ”svenska” ungdomar.

– Vi bor inte i samma område. Det är synd. Jag hade gärna lärt känna svenskar.

Han siktar på att arbeta med ”business” i framtiden. Men hans öde vilar inte i hans egna händer. Han väntar fortfarande på att få komma på intervju på Migrationsverket. Han har endast haft ett första samtal och lämnat fingeravtryck.

– Det har inte skett så mycket. Jag väntar. Det är svårt. Men jag är tvungen att vänta. Jag hoppas jag får stanna. Jag vet inte vart jag skulle ta vägen annars.

Mohameds mål är att komma in på ett nationellt program på gymnasiet. Helst vill han läsa ekonomi eller natur.

ALYAMAMA, MARS 2017

För Alyamama blev inte skolflytten den nystart hon hade hoppats på. Frånvaron har varit fortsatt mycket hög.

På skolan har den ordinarie läraren i förberedelseklassen varit mycket sjuk. Elevassistenten som fått ta över ansvaret säger att de bara träffat Alyamama ett fåtal gånger. De har inte lyckats få någon kontakt med hennes lärare på förra skolan för att diskutera hur frånvaron såg ut där, och de har heller inte tagit del av det ambitiösa kartläggningmaterial som Introduktionsenheten sammanställde.

Först två månader in på vårterminen kallar de till ett ordentligt möte för att reda ut vad som har hänt. De har avvakat eftersom ”det kan finnas många faktorer” som gör att en nyanländ elev inte kommer till skolan och att ”det ofta är jobbigt för eleven att ha möten med många vuxna”. I stället har de försökt prata med Alyamama de gånger hon varit i skolan. När de inte förstått varandra på grund av språkförbistring har de använt Google translate, säger elevassistenten.

Ett par dagar innan mötet på skolan sitter Alyamama i soffan i den nya lägenheten i stället för att vara i skolan. I familjen går livet vidare. Lillebror förstår och pratar svenska, storasyster har fått en bebis och är mammaledig och pappa Nabil säger att han går sfi men antagligen aldrig kommer att få jobb eftersom han närmar sig pensionen.

Alyamama och Nabil är överens om att språket är det största hindret. De tycker att skolan borde ha en assistent som pratar arabiska. Åtminstone tills Alyamama blivit bättre på svenska.

– Jag ska tänka att jag måste försöka integrera mig med de andra. Jag vill lära mig mer. Jag vill bli advokat. Men det är språket som gör det svårt, säger Alyamama.

Carl-Magnus Höglund
pedagogiska.magasin@lararforbundet.se